

COMPARTIMENTUL
GUVERNAREA POLITICĂ ȘI ADMINISTRAREA PUBLICĂ

**ANALIZA COMPARATIVĂ A PRACTICILOR EUROPENE DE
DISCRIMINARE POZITIVĂ PRIVIND REPREZENTAREA
POLITICĂ DE GEN**

Cristina LAZARIUC

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea Tehnică a Moldovei, Catedra Științe Socio-Umane.

Lector, magistrul în științe politice

Throughout history, women represented the object of political, economic and social discrimination. The global transition process to democracy has altered political life in many countries. However, extensive women's participation in the decision making process, especially in politics, as equal partners with the men, has not been achieved. In Moldovan society there is a noticeable discrimination against women's involvement in administrative bodies and upper-level research and academic circles. Affirmative action or positive discrimination is the policy of favoring members of a disadvantaged group who suffer from discrimination within a culture. Several different studies investigated the effect of affirmative action on women. Affirmative action is intended to promote the opportunities of defined minority groups within a society to give them equal access to that of the majority population.

De-a lungul istoriei, în orice societate au existat grupuri sociale care au fost și cu părere de rău rămân a fi discriminate sau defavorizate și în privința cărora au existat și persistă și astăzi stereotipuri și prejudecăți. Un exemplu în acest sens sunt africanii, care, mai ales pe timpurile colonialiste, erau considerați oamenii de „calitatea a doua”, buni numai pentru muncă fizică grea. Un alt grup discriminat chiar și în zilele noastre sunt românii, care frecvent sunt etichetați drept „șarlantani”, „hoți” și „ghicitori”, buni numai la dansat, cântat și furat. Femeile, considerate „sexul slab”, inferior bărbaților, rămân și ele a fi un grup social defavorizat, fiind asociate treburilor casnice și îngrijirii copiilor. Toate aceste stereotipuri și prejudecăți secole întregi au dominat opinia publică și au influențat destine a milioane de oameni din toată lumea. Odată cu dezvoltarea civilizației oamenii au ajuns să înțeleagă că toți sunt egali în dreptul lor de a trăi o viață bună și fericită. 2015 marchează cea de-a 65-a aniversare a Convenției europene a drepturilor omului, care prevede, la articolul 14, o interdicție a discriminării, precum și cea de-a 15-a aniversare a adoptării a două texte fundamentale în domeniul combaterii discriminării la nivelul UE – Directiva privind egalitatea de tratament între

persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică și Directiva de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă. Însă ca această egalitate să nu rămână doar o egalitate formală, este necesară o egalitate conștientizată, reală, echitabilă, care să garanteze că toți oamenii efectiv beneficiază de oportunitățile de dezvoltare și drepturile lor fundamentale.

Ce folos să susții că nimeni nu pune bariere femeilor să ocupe funcții înalte de stat și de conducere, dacă deciziile privind aceste funcții sunt luate tot de bărbații, care preferă să promoveze bărbații? Egalitatea în drepturi este principiul constituțional potrivit căruia cetățenii, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, **sex**, opinie sau apartenență politică, pot participa în egală măsură la viața politică, economică, socială și culturală, fără privilegii și fără discriminări [1, p.209]. Dacă examinăm conținutul acestui principiu, observăm că unul din cele trei aspecte ale acestuia este **egalitatea femeilor cu bărbații** – „oportunități egale în exercitarea drepturilor, participare egală în toate sferele vieții”. Mai ales în contextul mondial revine astăzi în actualitate întrebarea referitoare la raportul dintre drepturile omului și cele ale femeilor, așa cum sunt ele înscrise și în Pactul Națiunilor Unite (1966) și în Convenția Europeană privind Drepturile Omului (1950) și, de asemenea, dacă drepturile sociale (Consiliul Europei, 1961, ONU, 1966) pot însemna pentru femei altceva decât pentru bărbați [15, p.7]. Din acest motiv, la sfârșitul anilor '70 se lansează două noi concepte, complementare – **discriminare pozitivă și acțiune afirmativă (măsuri pozitive)**.

Discriminarea pozitivă desemnează ansamblul măsurilor ce vizează sporirea avantajelor pe care membrii unui grup minoritar, care a fost victima unei discriminări, le au de pe urma unei anumite politici sociale, instituind sau nu un tratament preferențial. Discriminarea pozitivă a pornit din Statele Unite și era un tratament preferențial aplicat unor minorități rasiale sau sexuale. În Statele Unite, beneficiarii evidenți sânt indienii, primii locuitori ai continentului, și oamenii de culoare. În trecut, aceștia au suferit sistematic de discriminare, în învățământ sau atunci când trebuiau să-și găsească un loc de muncă. Prima lege de acest tip a fost introdusă în 1961, în Statele Unite de către președintele Kennedy. În 1968, legea a fost extinsă pentru a acoperi și femeile. Cu toate acestea, sistemul nu e lipsit de ambiguități, întrucât legislația Statelor Unite interzice aplicarea unor cote precise. În Europa, discriminarea pozitivă este aplicată în special femeilor. În multe țări, precum în țările scandinave, femeile beneficiază de un tratament preferențial atunci când candidează pentru un post în instituțiile statului, inclusiv în poliție, armată și învățământ.

În ultimii ani, problema diminuării discriminării a devenit extrem de importantă pentru asigurarea unui climat propice pentru dezvoltarea multiculturalismului. Grupurile minoritare au obținut eliminarea oricărei forme de discriminare le-

gală sau formală. Însă decizia de a scoate în afara legii discriminarea lor nu a însemnat și schimbarea stării de fapt în societate. Unele grupuri minoritare au continuat totuși să rămână la periferia societății, de unde cu greu puteau trece de barierele culturale, educaționale sau de mentalitate ale grupurilor majoritare. În aceste condiții, s-a pus problema inițierii unor măsuri active de susținere și de încurajare a acestor grupuri, cu scopul de le oferi șanse egale cu majoritatea populației. Aceste măsuri sunt văzute în special ca o depășire a efectelor discriminării din trecut, fapt ce trebuie să aibă efecte mai vizibile decât simpla pedepsire a discriminării. Principiul se numește acțiune afirmativă.

Acțiunea afirmativă este o politică socială ce presupune un set de măsuri speciale, cum ar fi finanțarea unor instituții educative sau a unor locuri în administrație, până la introducerea de cote în ocuparea funcțiilor în stat sau a locurilor în școli, toate acestea în favoarea unor grupuri sociale dezavantajate. Totodată, acțiunea afirmativă poate presupune o gamă largă de activități pe care instituțiile publice și private le demarează voluntar, și care au scopul de a crește diversitatea, echitatea și oportunitățile. Se urmărește astfel crearea unei societăți care să respecte diversitatea și diferențele dintre oameni. Pe scurt, principiul acțiunii afirmative duce, în planul politicilor publice, la o discriminare pozitivă a grupurilor dezavantajate, cu scopul de a le integra în societate, prin ieșirea din imaginarul discriminant, și pentru a realiza o egalitate concretă a șanselor.

Directivele europene privind nediscriminarea interzic tratamentul diferențiat bazat pe anumite „criterii protejate”, care cuprind o listă fixă și limitată de **criterii protejate**, printre care și **sexul**: *Directiva de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii și Directiva privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformată)*. Este de la sine înțeles în ce constă **discriminarea pe criterii de sex**, ea referindu-se la discriminarea care se bazează pe faptul că o persoană este femeie sau bărbat. Acesta reprezintă aspectul cel mai dezvoltat al politicii sociale a UE și este considerat de multă vreme un drept fundamental. Elaborarea protecției în privința acestui criteriu a avut un dublu scop: mai întâi un scop economic, prin faptul că a contribuit la eliminarea denaturării concurenței pe o piață care devenise tot mai integrată și, în al doilea rând, la nivel politic ea a oferit Comunității o fațetă destinată progresului social și îmbunătățirii condițiilor de viață și de muncă. În consecință, protecția față de discriminarea bazată pe sex a fost și a rămas o funcție fundamentală a Uniunii Europene. Documente legislative și non-legislative asumate de Uniunea Europeană (*Decizia Consiliului European de la Madrid din 1995 cu privire la monitorizarea anuală a implementării Platformei de Acțiune Beijing adoptate în cadrul celei de-a 4 Conferințe ONU privind Femeile desfășurată la Beijing în 1995, Pactul european pentru egalitatea de gen adoptat de Consiliul European în 2006 și*

reînnoit în 2010, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Strategia UE 2020 pentru dezvoltare inteligentă, sustenabilă și incluzivă, Strategia Europeană pentru egalitatea între femei și bărbați 2010-2015, Pactul European pentru Egalitate de Gen 2011-2020, Concluziile Consiliului EPSCO și comunicările Comisiei Europene invitând la promovarea și consolidarea egalității dintre femei și bărbați în diverse domenii sau Rapoartele anuale ale Comisiei Europene privind progresele înregistrate în domeniul egalității între femeii și bărbați, etc.) consacră egalitatea de gen ca un principiu fundamental al Uniunii Europene, subliniind că o participare echilibrată pe criterii de gen la deciziile majore adoptate în domeniile politic și social este vitală pentru dezvoltarea unei reale democrații și contribuie la creșterea economică. Prin Tratatul UE de la Amsterdam semnat pe 2 octombrie 1997 este consolidat principiul egalității între femei și bărbați la locul de muncă. Este introdus conceptul de discriminare pozitivă, în baza căruia Statele Membre pot întreprinde acțiuni pentru favorizarea femeilor în vederea echilibrării situației în domeniile de lucru.

Participarea echilibrată a femeilor și bărbaților în procesul de luare a deciziilor în domeniul politic și cel al vieții publice reprezintă o parte componentă a drepturilor omului și un element al echității sociale, la fel și o condiție necesară pentru funcționarea mai eficientă a unei societăți democratice. În condițiile **democrației reprezentarea la putere și în structurile administrative ține nemijlocit de rezultatele procesului electoral**. Anume acest proces trebuie să constituie un punct de reper, pe de o parte, și un moment demonstrativ, pe de altă parte, pentru tentativa de a arunca puțină lumină asupra unei verigi a lanțului explicativ al sub-reprezentării femeilor, în cazul dat, în sfera politico-administrativă. Analiza procesului de luare a deciziilor din perspectiva egalității de gen prevede examinarea problemei participativității și reprezentativității. Deseori, presupusa „comunitate a intereselor“ între bărbați și femei, a nevoilor și opiniilor acestora este folosită pentru justificarea prezenței majoritare a bărbaților în structurile decizionale la nivel național. Dar opiniile și nevoile bărbaților și femeilor nu coincid întotdeauna. Reprezentativitatea femeilor este extrem de importantă pentru ca interesele acestei jumătăți a populației să fie tratate adecvat.

În analizele care au fost efectuate la nivel european cu privire la participarea femeilor și a bărbaților la procesul decizional, se scot în evidență mai multe cauze care pot justifica sub-reprezentarea femeilor în poziții decizionale: întâi de toate, stereotipurile de gen și discriminarea precum și segregarea în educație și pe piața muncii. Urmează apoi lipsa politicilor care să faciliteze accesul femeilor la poziții decizionale, să evidențieze și promoveze echilibrul corect dintre viața profesională și viața familială și să „spargă” distribuția inechitabilă a sarcinilor casnice și familiale. La final, urmează mediul socio-cultural neprietenos, cultura corporatistă și atitudinea media ce sunt încă nefavorabile femeilor.

De-a lungul timpului, „politicul” a fost și spre regret, încă mai rămâne a fi, considerat tradițional „regatul celor puternici” – prerogativa bărbaților, iar interesul manifestat de femei pentru acest domeniu, și mai cu seamă, etalarea unor intenții și opțiuni, sunt oarecum sufocate prin educație, socializare de gen, stereotipuri și prejudecăți. Astfel pentru a asigura o adevărată egalitate, se impune adoptarea unor măsuri speciale, supranumite „acțiuni pozitive”, care au drept scop crearea condițiilor echitabile de start pentru femei în vederea egalării oportunităților lor de dezvoltare. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității definește măsurile pozitive ca pe acțiuni speciale provizorii luate de autoritățile publice în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități.

Participarea femeilor în politică este compusă din mai multe acțiuni și strategii. Ea include participarea la alegeri (votarea) și educația pentru aceasta, participarea în calitate de candidate pentru alegerile locale și parlamentare, acordarea suportului candidaților care propun platforme sensibile la dimensiunea de gen, campanii împotriva celor ale căror politici sânt „anti-femei” și „anti-egalitate” pentru integrarea unor agende pentru drepturile femeii în platformele candidaților sau partidelor politice. Mărturiile femeilor politice prezintă reacțiile paternaliste ale colegilor lor bărbați, curtoazia lor condescendentă, maniera în care ele sunt apreciate mai curând ca niște femei, decât ca niște veritabili responsabili politici, la care se adaugă și obstacolele pe care trebuie să le treacă în momentul candidaturii și investiții la alegeri. Aceasta se întâmplă, deoarece bărbații „ignoră” faptul că în timp ce experiența femeilor variază în diferite țări, regiuni și sisteme politice în funcție de clasă, rasă, vârstă sau etnie, responsabilitatea lor în politică crește odată cu angajarea lor în această sferă [19, p.18], ceea ce permite articularea intereselor în procesul de luare a deciziilor și implementarea ulterioară a politicilor elaborate.

Vorbind de Republica Moldova nu putem afirma că femeile sunt absolut excluse din structurile decizionale. Atât în țara noastră, cât și în alte state, se observă următorul tablou: cu cât este mai înalt organul puterii, cu atât mai slab sunt reprezentate femeile, ele fiind lipsite de posibilitatea de a împărți în mod egal puterea cu bărbații. Încă mai persistă, și aceasta trebuie s-o recunoaștem în special, în perioada de după 1991, un mare obstacol: atitudinea absolut negativă a unor bărbați față de femeia în politică, femeia – lider; desemnarea de către ei „a unor categorizări stricte unde femeia ar putea executa funcții decizionale [12, p.49]. Aceste restricții sunt, de obicei, îmbrăcate în hainele frumoase ale democrației. Constituția și Codul Electoral garantează drepturi egale pentru femei și bărbați [3, p.4]. Potrivit art.3 din Codul Electoral „cetățenii Republicii Moldova pot alege și pot fi aleși fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, **sex**, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială”. *Legea privind*

partidele și alte organizații socio-politice menționează că partidele și organizațiile socio-politice trebuie să promoveze principiul egalității între femei și bărbați în organele decizionale la toate nivelurile [6].

Cu toate acestea, nu există demersuri active sau o proporție stabilită în reprezentarea femeilor. În pofida eforturilor autorităților publice, partenerilor de dezvoltare și a organizațiilor societății civile, progreselor de aproape un deceniu de la adoptarea legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, marile probleme structurale ce afectează disproporțional femeile și bărbații încă mai persistă: (I) nivelul de reprezentare al femeilor în forurile decizionale a rămas practic neschimbat; (II) femeile au continuat să fie discriminate pe piața muncii și suprareprezentate în cele mai prost plătite sectoare ale economiei; (III) femeile continuă să îngrijească disproporțional de mult de copii, cu implicarea minimă a taților, aceste realități fiind determinate de politici publice și societate; (IV) numărul victimelor violenței domestice continuă să crească.

Deși unii pot considera că ei nu sunt oarecum atinși de influența partidelor politice, totuși acestea (partidele politice) sunt cruciale pentru schimbarea echilibrului între sexe. Faptul că partidele politice au un cuvânt greu de spus în ceea ce privește echilibrul dintre sexe, poate fi observat în țările care au utilizat legile referitoare la cotele electorale pentru a determina schimbarea obligatorie în reprezentarea partidelor alese. Am putea să afirmăm că realitatea nivelului de discriminare pe baza apartenenței sexuale dintr-o țară, poate fi observată la nivelul clasei politice ale respectivei țări. Cu cât numărul femeilor și al locurilor destinate sau accesibile lor este mai restrâns în viața politică, cu atât există șansa ca această proporționalitate scăzută să se regăsească în majoritatea numărului de poziții de conducere.

Așadar, pentru a reliefa specificul promovării femeilor la posturile de decizie în cadrul procesului electoral după aproape 24 de ani de independență și democrație a Republicii Moldova, este necesar de a analiza comparativ manifestarea acestui fenomen la alegerile parlamentare. Așadar, la scrutinul parlamentar din 1998 au pretins 1374 de candidați, inclusiv 209 femei (15,35%). În 2001, femeile au reprezentat 18,1% dintre candidați, însă au fost adeseori plasate pe poziții inferioare pe listele de partid. Pe de altă parte, conform înregistrării partidelor din 1998, e necesar să constatăm faptul că a crescut considerabil ponderea femeilor în partidele politice (în unele până la 45%) [9, p.35]. Pe listele electorale de asemenea s-a majorat numărul femeilor, dar în primii zece candidați erau doar una sau cel mult, trei [11, p.158]. Deși partidele nu aveau o strategie de asigurare a echității genurilor, în ultimii ani, în special în toiul alegerilor parlamentare din 2005, mai multe partide au întreprins pași concreți în ceea ce privește prezența femeilor în actul politic. La alegerile parlamentare din 2005, femeile au reprezentat 28,4% din candidații înscriși pe listele partidelor și blocurilor electorale [2, p.144]. Doar un singur partid, Partidul Popular Creștin Democrat, a asigurat o

participare egală în alegerile parlamentare pentru candidații de genul feminin și masculin. Ponderea femeilor a fost de asemenea ridicată pe listele de candidați depuse de Partidul Republican din Moldova (53%) și Uniunea Muncii “Patria–Rodina” (40%). În afară de Partidul Țărănesc Creștin Democrat și Uniunea Centristă din Moldova, nici un partid nu a nominalizat mai puțin de 20% femei [7, p.10]. Iată de ce, în 2005 alegerile au avut un rezultat pozitiv: femeile au obținut 21 de mandate în Parlament din cele 101, reprezentând astfel 20,7% din numărul total de mandate. Pornind de la faptul că dimensiunile care îi dau putere unui grup, ca să aibă un cuvânt de spus în deciziile care se iau la nivelul întregului, ar trebui să reprezinte nu mai puțin de 30%, constatăm că acest procentaj (20,7%) este încă insuficient.

Astfel, observăm că, alegerile parlamentare din 2005 au demonstrat că **problemele de gen încep să devină o prioritate** pentru partidele politice, deși programele electorale ale majorității concurenților implicați în scrutinul respectiv nu au inclus prevederi sub aspectul egalității de gen, excepție făcând Blocul Electoral „Moldova Democrată” în programul căruia găsim următoarele: „*Va garanta șanse egale pentru încadrarea în câmpul muncii, salarizare și promovarea în funcții de conducere a femeilor. Va organiza cursuri gratuite de calificare, de la bugetul asigurărilor pentru șomaj, pentru femeile angajate, care revin din concediul de îngrijire a copilului*” [8]. Astfel, la 9 februarie 2006 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat *Legea nr.5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*, lege care a intrat în vigoare la 24 martie 2006 o dată cu publicarea ei în Monitorul Oficial Nr.47-50. Conform art.7, alin.2 al *Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*., partidele și alte organizații social-politice sunt obligate să contribuie la realizarea egalității de drepturi și de șanse între membrii săi femei și bărbați prin „asigurarea reprezentării în organele lor de conducere a componenței de femei și bărbați și a reprezentării în listele de candidați a femeilor și bărbaților fără discriminare după criteriul de sex” [5]. Orice lege de acest tip prezintă riscul de a rămâne o simplă declarație de bune intenții dacă nu conține măsuri concrete și verificabile, dar și sancțiunile aferente pentru cei care o încalcă. În caz contrar este formă fără fond, hârtie. Acest lucru este confirmat prin faptul că prezenta lege nu conținea prevederi specifice cu privire la cota de reprezentare (deși proiectul inițial prevedea asemenea măsuri). Scrutinele electorale, care au urmat au demonstrat că sporirea participării și reprezentării femeilor fără introducerea cotei este imposibilă.

Astfel, la scrutinul parlamentar din 5 aprilie 2009 doar câteva partide politice au respectat integral sau parțial prevederile legislative naționale și angajamentele internaționale în ceea ce privește egalitatea genurilor. Două partide, Partidul Social Democrat din Moldova și Partidul Liberal Democrat din Moldova, au stipulat în Statutele lor cota de reprezentare de cel puțin 30% pentru femei și băr-

bați. Acest angajament, „partidul pledează pentru oportunități egale pentru ambele genuri, promovând în proporție de **cel puțin 30 la sută** reprezentarea în organele de conducere a componenței de femei și bărbați precum și în listele de candidați pentru funcții electivă”, nu a fost respectat de către PLDM, dat fiind faptul că din numărul total de 103 de candidați pe listă, doar 18 erau femei, ceea ce reprezintă doar 17,47%. În ceea ce privește PSDM, care are o reprezentare a femeilor pe lista de candidați în proporție de 21,35%, nu putem vorbi despre nerespectarea acestei cote, deoarece prevederea conținea sintagma „de regulă”: „În componența Consiliilor de toate nivelele și în listele eligibile se asigură, **de regulă**, reprezentarea ambelor genuri proporțional cu ponderea acestora în partid, dar **nu mai puțin de 1/3**” [14] (sperăm să nu însemne „niciodată”). Astfel, putem constata că în Statutele sau în Programele partidelor politice dimensiunea de gen este reflectată diferit prin angajamente de recunoaștere și susținere a rolului femeii în familie și societate și stabilirea principiilor de constituire a organizațiilor de femei în cadrul partidelor sau, în cazul PPCD care are un angajament în Programul Politic, care specifică în mod explicit despre „*asigurarea practică a dreptului femeii și la alte activități decât cele casnice, pentru neadmiterea discriminării (...) inclusiv în politică și pentru promovarea ei în funcții de conducere*” [10].

Din cele 15 partide politice, înscrise pentru cursa electorală aprilie 2009, doar 8 aveau în liste mai mult de 30% femei. Astfel, cel mai înalt grad de reprezentare a femeilor pe lista electorală se atestă la Partidul Ecologist „Alianța Verde” din Moldova (PE”AV”M) – 45 de femei (46,39%) din 97 de persoane. Pe locul al doilea se înscrie Partidul Dezvoltării Spirituale „Moldova Unită” (PDS”MU”) cu 41 de femei (41,4%) din 99 de persoane, Partidul pentru „Neam și Țară” (P”NT”) (37,7%), Partidul Republican din Moldova (PRM) (36,06%), Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD) (34,95%), Partidul Conservator (PC) (34,65%), Uniunea Muncii „Patria Rodina” (UM”PR”) (30,18%) și Partidul Comunistilor din Republica Moldova (PCRM) (30,09%). Nici unul din partidele sus-menționate nu aveau angajamente statutare cu privire la cota de reprezentare a femeilor și bărbaților pe liste. În ceea ce privește Partidul Democrat din Moldova, care, deși se angajase în statutul său să creeze „*mecanisme de asigurare a parității de gen în structurile de luare a deciziei de toate nivelurile*” [13, p.14], la aceste alegeri a avut o rată de reprezentare de doar 29,1%. La rândul său, PPCD, care în 2005 a aplicat la întocmirea listei de candidați *principiul „zebra”* de reprezentare, fapt ce merită apreciere, la alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009, cu părere de rău, nu a mai făcut acest lucru. În același timp, dintre partidele parlamentare, PPCD avea cea mai mare rată de reprezentare a femeilor pe listă, iar în programul său se menționa că PPCD respectă „*dreptul femeilor de a se implica la egalitate cu bărbații în viața politică, socială, profesională, științifică, artistică și culturală fără nici un fel de discriminare*”.

În cursa electorală din iulie 2009, s-au înscris doar 10 concurenți electorali, dintre care doi s-au retras din competiție. Din cele 8 partide politice rămase, doar 4 aveau în liste mai mult de 30% femei. Astfel, cel mai înalt grad de reprezentare a femeilor pe lista electorală se atestă din la PE"AV"M – 24 de femei (36,92%) din 65 de persoane, urmat de PDM cu 36 de femei (34,95%) din 103 de persoane, PCRM cu 34 de femei (33%) din 103 de persoane și PPCD cu 33 de femei (32,03%) din 103 de persoane. Mai puțin de 30% femei regăsim în listele electorale ale PL (28,43%), AMN (27,18%), PSD (24,48%) și PLDM (18,62%).

La alegerile parlamentare din 2010 din cele 20 partide politice, înscrise pentru cursa electorală, doar 9 aveau în liste mai mult de 30% femei. Astfel, cel mai înalt grad de reprezentare a femeilor pe lista electorală se atestă la Partidul Muncii (PM) – 25 de femei (45,45%) din 55 de persoane, Partidul Conservator (PC) – 29 de femei (43,93%) din 66 de persoane, Mișcarea „Ravnopravie” (MR) – 30 de femei (37,97%) din 79 de persoane, AMN – 38 de femei (36,89%) din 103 de persoane, Partidul Național Liberal (PNL) – 37 de femei (36,63%) din 101 persoane, PDM – 35 de femei (34,31%) din 102 persoane, Partidul „Patrioții Moldovei” (PPM) 33 de femei (32,35%) din 102 persoane Partidul Republican din Moldova (PRM) – 32 de femei (31,68%) din 101 de persoane și PE"AV"M – 32 de femei (31,06%) din 103 de persoane. Mai puțin de 30% femei regăsim în listele electorale ale următoarelor partide politice: PSD (28,71%), Mișcarea „Acțiunea Europeană” (MAE) (26,21%), PL (25,24%), PLDM (25,24%), PCRM (23,3%), Partidul „Pentru Neam și Țară” (PpNȚ) (22,33%), Partidul „Moldova Unită” (PMUEM) (21,78%), Partidul Umanist din Moldova (PUM) (20,59%), Partidul Popular Republican (PPR) (20,21%), PPCD (18,63%) și Mișcarea Romilor din Republica Moldova (MRRM) (16,5%).

La alegerile parlamentare din 2014 din cele 19 partide politice și un bloc electoral, înscrise pentru cursa electorală, doar 10 concurenți electorali aveau în liste mai mult de 30% femei. Astfel, cel mai înalt grad de reprezentare a femeilor pe lista electorală se atestă la Partidul „Democrația Acasă” (PDA) - 43 de femei (48,86%) din 88 de persoane, PpNȚ - 22 de femei (41,51%) din 53 de persoane, Partidul Renaștere - 41 de femei (40,2%) din 102 de persoane, Partidul Verde Ecologist (PVE) - 32 de femei (40%) din 80 de persoane, PLDM - 37 de femei (36,63%) din 101 de persoane, PDM - 35 de femei (35,71%) din 98 de persoane, Partidul Liberal Reformativ (PLR) - 35 de femei (41,51%) din 100 de persoane, PL - 34 de femei (33,01%) din 103 de persoane, Partidul „Acțiunea Democrată” (PAD) - 27 de femei (31,4%) din 86 de persoane și Partidul Popular din Republica Moldova (PPRM) - 32 de femei (31,07%) din 103 de persoane. Plus la aceasta Partidul „Democrația Acasă” (48,86%) și Partidul Verde Ecologist (40%) au aplicat la întocmirea listei de candidați *principiul „zebra”* de reprezentare, fapt ce merită apreciere. Mai puțin de 30% femei regăsim în listele electorale ale următoarelor partide politice: Mișcarea Populară Antimafie (29,41%), PNL (28,15%),

PCRM (27,18%), PPCD (25,88%), Partidul Forța Poporului (25,24%), Partidul „Patrioții Moldovei” (PPM) (21,57%), Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) (21,36%), Partidul Comunist Reformator (21,31%), Blocul electoral „Alegerea Moldovei – Uniunea Vamală” (BeAMUV) (20%) și Uniunea Centristă din Moldova (UCM) (16,98%).

În 2005, doar o singură femeie – lidera Partidului Republican – a fost plasată prima pe lista candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova. De menționat că la dezbaterile TV și radio, partidul respectiv a fost reprezentat permanent de un bărbat și nu de persoana care era prima pe listă. În ceea ce privește alegerile parlamentare din 2009, atestăm deja două femei – lidera Partidului Conservator (Natalia Nirca) și lidera Partidului Dezvoltării Spirituale ”Moldova Unită” (Ana Tcaci) – care au fost plasate primele pe listele de candidați. La alegerile parlamentare din 2010 atestăm din nou două femei în capul listelor electorale în calitate de lider de partid: Natalia Nirca – Partidul Conservator și Vitalia Pavlicenco – Partidul Național Liberal. Aceeași situație găsim și la scrutinul parlamentar din 2014, când din nou două femei sunt plasate pe prima poziție din listele electorale: Vitalia Pavlicenco – în calitate de președinte a PNL și Zinaida Greceanîi ca candidat numărul unu la funcția de deputat în viitorul legislativ din partea PSRM.

În ceea ce privește reprezentativitatea femeilor printre concurenții electorali independenți atestăm următorul tablou: comparativ cu cursa electorală din 2001, când din 10 candidați independenți, a fost doar o singură femeie (10%) și din 2005, când din 12 candidați independenți, doar 2 erau femei (16,6%), în 2009 acest procentaj crește de două ori în raport cu numărul total de candidați independenți (care scade de două ori), constituind 33,3% (2 femei (Valentina Cușnir și Tatiana Țîmbalist) din 6 candidați independenți). La alegerile parlamentare din 28 noiembrie 2010 acest procentaj scade constituind 25% din numărul total de candidați independenți (din 20 candidați independenți, 5 erau femei: Maia Laguta, Tatiana Țîmbalist, Elena Burghilă-Leonte, Valentina Cușnir, Natalia Axenova), pentru ca la alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 să devină 0% (nici o femeie printre cei 4 candidați independenți) [20].

În condițiile în care pragul electoral pentru partide politice a variat de la un scrutin parlamentar la altul (aprilie 2009 - 6%, iulie 2009 - 5%, noiembrie 2010 - 4% și noiembrie 2014 - din nou 6%), în medie de 5%, cel puțin primii cinci candidați de pe listă puteau obține un loc sigur în Parlament. Analizând listele electorale ale partidelor politice care au trecut pragul electoral în urma ultimilor patru scrutine parlamentare, constatăm următorul tablou:

- La **alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009** observăm că AMN era unicul partid care nu a inclus nici o femeie-candidat la funcția de deputat în primele cinci locuri de pe listă, iar PL, PLDM și PCRM – au inclus doar câte o femeie.

- La **alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009** situația rămâne aceeași: PCRM, PLDM și PL incluzând câte o femeie în primele cinci locuri de pe listă, iar AMN nici una. Pragul electoral la acest scrutin a fost trecut și de PDM care își modificase esențial componența listei electorale în condițiile introducerii unor candidați electorali noi și în urma migrației candidatului electoral Marian Lupu din PCRM în PDM. Astfel dacă în primele cinci poziții din lista electorală a PDM la scrutinul din aprilie se regăsea Valentina Buliga, la cel din iulie aceasta coboară pe locul 12.

- La **alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010** PCRM a inclus în primele cinci locuri din lista electorală 2 femei, PLDM și PL 1 femeie, iar PDM din nou nici una.

- La **alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014** se atestă o creștere a numărului de femei plasate în primele cinci poziții a listelor electorale ale PCRM și PLDM câte 3 femei. La PL și PDM situația rămâne din nou stabilă – o femeie și, respectiv 0 femei. Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) care la fel a trecut pragul electoral a inclus la fel ca PL o singură femeie în primele cinci locuri din lista electorală.

Astfel procentajul femeilor pe listele electorale a înregistrat o creștere continuă, cu un progres semnificativ de la scrutinul din 1998 (15,7% femei) către cel din 2005 (29% femei), și cel din 2014 (30% femei), când procentajul femeilor pe liste practic s-a dublat. Creșterea numărului de femei candidate în listele electorale, a dus, evident, și la o sporire a numărului de femei deputați. Dacă în anul 1994, din cei 101 deputați – 5 erau femei (4,95%), numărul acestora a crescut la 9 femei-deputat (8,91%) în 1998, 16 femei-deputat (15,84%) în 2001, 21 femei-deputat (20,79%) în 2005 și 24 femei-deputat (23,76%) în aprilie 2009, 25 femei-deputat (24,75%) în iulie 2009. În urma alegerilor parlamentare anticipate din 2010 numărul femeilor-deputat a scăzut de la 25 la 19 femei-deputat (18,81%), pentru ca în 2014 să crească din nou la 21 femei deputat, adică 20,79%. Sub aspect comparativ în România doar 14% dintre parlamentari sunt femei. Totuși s-a înregistrat un ușor progres al prezenței femeilor în Parlament comparativ cu legislativul anterior, în care ponderea femeilor era de doar 9,65%.

Deși procentajul femeilor pe listele electorale a înregistrat o creștere continuă, aceasta nu se datorează totuși unor politici consecvente, fie naționale sau de partid, care ar asigura o creștere stabilă și garanții pentru realizarea egalității de gen. În practica internațională există, însă, o gamă largă de măsuri speciale pozitive pentru promovarea diferitor grupuri vulnerabile. După obligativitatea lor, există trei tipuri de măsuri:

- *măsurile obligatorii* stabilite prin lege;
- *măsurile recomandate* stabilite prin lege, încurajate prin careva facilități din partea statului;

– *măsurile benevole*, adoptate de instituții și organizații individuale sau uniuni ale acestor instituții sau organizații.

După mecanismul de funcționare, cele mai simple și cunoscute tipuri de măsuri speciale sunt **cotele**, adică locurile rezervate reprezentanților unui grup vulnerabil concret, în cazul nostru femeilor. Experiențele statelor dezvoltate ne arată că procentul femeilor angajate în forurile decizionale ale instituțiilor politice și publice nu va crește fără ajutorul unor măsuri specifice, precum **cotele de reprezentare**, însoțite de campanii de promovare a participării active a femeilor la bunul mers al societății. Cotele pot fi exprimate în *valori absolute* – de exemplu, un număr minim X de reprezentanți ai grupului vulnerabil vizat – sau în *valori procentuale* – procentajul minim al reprezentanților grupului vulnerabil vizat.

Cotele minimale de gen, sub diversele lor forme, sunt practici deja legislate în state europene ca **Belgia, Franța, Spania, Norvegia, Finlanda sau Slovenia**, iar **cote stabilite în statutul partidelor politice** găsim în state precum **Germania, Suedia, Polonia sau Marea Britanie**. În acest sens devine importantă analiza experienței implementării sistemului de cote în țările Uniunii Europene, precum și țările membre ale OSCE. Analiza experiențelor de introducere a sistemelor de cote arată că statele membre ale OSCE au introdus cote procentuale de 30% (Armenia (15%), Italia (25%), Albania, Kirgistan, Serbia, Uzbekistan și Macedonia (30%)), în timp ce majoritatea statelor UE care au introdus cote au optat pentru un procent mai mare de 30% (Portugalia (33%), Polonia și Slovenia (35%), Spania (40%), Belgia, Franța și Grecia (50%).

Astfel, experiența altor state de introducere și implementare a sistemului de cote arată că există anumite precondiții care ar determina succesul cotelor în sprirea numărului de femei în pozițiile decizionale. În pofida faptului că reprezentarea femeilor în organele electivă a crescut, rata de prezență a femeilor în Parlamentul Moldovei este mai mică decât media statelor membre ale Uniunii Europene, statelor membre OSCE și media globală. În ceea ce privește Republica Moldova trebuie de remarcat că în septembrie 2010, un grup de deputați au elaborat un proiect de lege care prevede modificarea Codului Electoral prin introducerea unei cote obligatorii de minim 30% pentru reprezentanții celor două categorii de sex în listele de candidați pentru fiecare tip de alegeri. În cadrul ședinței din 19 ianuarie 2011, Guvernul a aprobat pozitiv avizul privind proiectul de lege. Avizul Guvernului specifică, printre altele, că aprobarea acestui proiect de lege rămânea la discreția Parlamentului. Cu toate că reprezentanții societății civile reunite în cadrul Consiliul Național pentru Participare, Consiliul Național al ONG-urilor din Moldova, Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte și Alianța ProGen au solicitat conducerii Parlamentului organizarea dezbaterilor pe marginea proiectului de decizie, solicitarea a fost ignorată de către comisia de specialitate a Parlamentului. În martie 2014 inițiativa de a aproba prin lege **cota de 40%** a femeilor cu funcții de stat a fost aprobată de majoritatea membrilor comisiei

guvernamentale pentru problemele egalității de gen. Chestiunea respectivă a fost examinată la comisie sub președinția vicepremierului Tatiana Potîng. S-a propus ca să fie introduse modificările de rigoare la Legea nr.5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea posibilităților egale pentru bărbați și femei, dar până astăzi acestea nu au fost votate în lectură finală.

Un alt indicator ce își impune importanța în stabilirea cotelor legislative reprezintă **stipularea modului de poziționare a femeilor pe liste**. Experiența altor state arată că majoritatea țărilor care au introdus un sistem de cotă prevăd multiple opțiuni de plasament. Doar Grecia, Uzbekistan, Slovenia, Albania și Franța, nu au stipulat încă în Legislație modul de repartizare a cotei de reprezentare în baza de gen. Astfel, Armenia, Macedonia, Serbia au pledat pentru plasarea candidaților la fiecare a 4-a sau a 10-a poziție din listă, sau numărul de poziții care pot separa candidații de sex opus (Kîrgîzstan - nu mai mult de 3 poziții pot separa bărbații și femeile). Italia a stipulat explicit faptul că femeile și bărbații candidați vor apărea alternativ în cadrul listei partidului la fiecare scrutin. În Armenia prevederile cotei stipulează că cel puțin fiecare a 10-a poziție din listă trebuie să fie a candidatul din grupul de sex minoritar. În Serbia s-a optat pentru introducerea alternanței locurilor de reprezentare la fiecare al 4-lea candidat de pe listă. Macedonia a prevăzut ca cel puțin un candidat la 3 locuri din listele candidaților trebuie să fie din altă categorie de sex.

Cel mai recent exemplu de adoptare a cotei este în **Polonia**, care a specificat că cel puțin o femeie trebuie să figureze în primii 3 candidați din orice listă. În **Portugalia**, în circumscripțiile electorale listele nu pot avea mai mult decât 2 candidați consecutivi de același sex. În cazul **Belgiei** s-a optat doar pentru următoarea precizare: cele 2 poziții de top ale candidaților din lista candidaților nu pot fi deținute de candidați de același sex. În **Bosnia și Herțegovina** Codul Electoral prevede că în primele două poziții din lista de candidați trebuie să figureze un candidat din categoria de sex care este subreprezentată. Printre primele cinci poziții de pe lista electorală cel puțin două locuri trebuie să fie deținute de persoane de sex diferit, iar în primele opt locuri de pe lista electorală cel puțin 3 candidați trebuie să fie de alt sex. În Spania cotele sunt aplicabile nu doar pentru întreaga listă a partidului, ci pentru fiecare 5 poziții din listă. Proiectul de introducere a sistemului de cote din Moldova nu prevede asemenea specificări.

Analiza experienței din scrutinele ultimilor 10 ani arată că prezența femeilor pe locurile eligibile este foarte redusă. Fără introducerea prevederilor cu privire la poziționare în listele electorale, utilitatea introducerii cotelor va fi una foarte mică. Dacă în cadrul Alegerilor Parlamentare din 2014 s-ar fi aplicat o cota similară cu a Italiei de 25% și/sau aceeași o poziționare a femeilor în cadrul listei ca în Portugalia, adică (nu mai mult decât 2 candidați consecutivi de același sex) atunci am avea 33 de femei în Parlament (32,7 %) și nu 21 cum sunt de fapt, adi-

că aproape cu 12% mai mult. Astfel spus poziționarea pe listă contează la fel de mult ca și cota procentuală.

Un alt tip de măsuri pozitive sunt **stimulentele financiare**, care se pot manifesta în formă de alocațiuni financiare suplimentare pentru cei care promovează grupul vulnerabil vizat, în formă de credite sau împrumuturi în condiții avantajoase sau alte forme de avantaje financiare. De exemplu, proiectul de lege privind finanțarea publică a partidelor politice în Republica Moldova prevede un mecanism de alocațiuni bugetare suplimentare pentru partidele politice, care promovează femeile pe listele de candidați la alegerile parlamentare și locale. În alte state, femeile care candidează la alegeri, pot obține împrumuturi în condiții avantajoase (în comparație cu candidații bărbați) pentru campania electorală. În cadrul procesului electoral, ca formă de măsură pozitivă, în câteva țări femeile sunt scutite de obligația depunerii unui gaj electoral (suma de bani care garantează seriozitatea intențiilor candidatului), sau suma acestuia pentru femei este mult mai redusă.

Încă un tip de măsuri pozitive sunt **stimulentele nefinanciare**, care iau forma unui acces facilitat sau preferențial, scutirii de unele obligațiuni. De exemplu, în unele țări în cadrul campaniilor electorale femeile și reprezentanții grupurilor vulnerabile, care candidează la alegeri, pot obține un timp de antenă în volum sporit, în comparație cu ceilalți candidați.

O altă modalitate de prezentare a măsurilor pozitive sunt **sancțiunile** pentru nerespectarea proporționalității în implicarea grupurilor vulnerabile. În Franța, de exemplu, partidele politice care nu promovează femeile în mod paritar sunt lipsite de o bună parte de finanțare de stat. Majoritatea statelor, care au adoptat un sistem de cote, au introdus și **prevederi ce specifică sancțiuni pentru încălcarea prevederilor referitor la cote**. Sancțiunile introduse de aceste țări pot fi împărțite în două categorii:

- *sancțiuni de ordin financiar*: Spre exemplu, în Albania partidul care nu respectă Legea va primi cu 10% mai puțin din contribuția de la stat pentru Campania electorală; în Croația partidele care au mai multe femei alese în Parlament vor primi cu 10% mai multe fonduri, iar în Franța dacă diferența dintre numărul de bărbați și femei este mai mare decât 2%, partidului sau grupului i se va micșora subsidiile cu 75%.

- *sancțiuni privind participarea în cursa electorală*: spre exemplu, în Armenia, dacă partidele nu respectă compoziția de gen a listelor electorale, ele nu sunt înregistrate în calitate de concurenți electorali. De asemenea, în Belgia, Macedonia, Serbia, Slovenia și Spania, listele care nu vor întruni cerințele de cotă vor fi respinse de către Comisia Electorală. În Spania însă, partidelor le este oferită o perioadă scurtă de timp pentru modificarea listei.

În contextul electoral din Moldova, sancțiunile trebuie aplicate de către Comisia Electorală Centrală în cazul alegerilor parlamentare și de către Consiliile

Locale de Circumscripție în cazul alegerilor locale - prin refuzarea de a înregistra lista de candidați. Codul Electoral trebuie modificat pentru a permite concurenților electorali să modifice lista pentru a se putea conforma prevederilor cotei. Totodată, acei concurenți care modifică lista de candidați după ce au fost înregistrați trebuie să se conformeze prevederilor cotei pe tot parcursul campaniei electorale.

Astfel în virtutea aplicabilității măsurilor pozitive în statele europene în vederea garantării reprezentării politice de gen, conform Raportului Global al Echilibrului de Gen 2014 pe primele poziții în ceea ce privește egalitatea de gen se regăsesc așa țări europene ca: Islanda, Finlanda, Norvegia, Suedia, Danemarca, Irlanda, Olanda și Germania. Dintre acestea Suedia (57%) și Finlanda (50%) ocupă locul 1 și 2 ca prezență a femeilor în fotolii de ministru, urmate de Franța (49%), Norvegia (47%), Olanda (47%) Danemarca (45%), Elveția (43%), Belgia (42%), Bulgaria (41%), Islanda (38%) și Germania (33%). Nu în zadar Danemarca, Norvegia, Suedia, Finlanda și Islanda au fost primele state care au acordat pe continentul european drepturi politice femeilor, Prima femeie parlamentar a fost aleasă în Finlanda în 1907, la un an după ce Finlanda a fost primul stat european care a permis votul pentru femei.

Astfel, conform Raportului Global al Echilibrului de Gen 2014, din 142 de țări analizate, Republica Moldova ocupă locul 59 în ceea ce privește egalitatea de gen în viața politică, poziționându-se pe locul 36 ca prezență a femeilor în fotolii de ministru (28%) și pe locul 81 în privința numărului de femei prezente în Parlament (19%) [17]. Procentul cel mai mare de femei în Parlament este deținut de Rwanda (64%), Cuba (49%) și Suedia (45%). Rwanda este lider mondial la acest capitol fiind o țară care implementează sistemul cotelor atât la nivel constituțional, cât și prin legea electorală. Reprezentarea femeilor în Rwanda este asigurată prin structurile electorale (garantarea unui număr de locuri în structurile guvernamentale) și prin sistemul cotelor: cel puțin 30% din posturile existente în toate organele de decizie sunt destinate femeilor.

În top 20 se mai regăsesc și o serie de țări din Africa și America Latină (Africa de Sud (45%), Nicaragua (42%), Mozambic (39%), Argentina (37%), Tanzania (36%). Țările din nordul Europei (Finlanda (43%), Islanda (40%), Norvegia (40%), Danemarca (39%), Olanda (39%)) se află printre primele poziții (locurile 6-15), cu peste 38% femei în Parlament. Media europeană este 22% femei în Parlamentele naționale, iar media mondială: 20,8% femei în Parlamentele naționale. Cel mai slab poziționate țări membre din UE sunt România (14% femei în Parlament), Cipru (13% femei în Parlament) și Ungaria (10% femei în Parlament), aflate pe locul 101, locul 106, și, respectiv, locul 119. În mediu, reprezentarea femeilor în parlamentele statelor europene variază între 44,7% și 8,7%.

Un argument în plus al impactului pozitiv al principiului discriminării pozitive asupra reprezentării politice de gen în spațiul european este faptul că în Europa sunt cele mai multe state care au fost sau sunt conduse de femei. Iată femeii

le care au deschis drumul european al președințiilor cu tocuri. Prima femeie-președinte din Europa a fost **Vigdís Finnbogadóttir**, președintele **Islandei** între 1980 și 1996. A doua a fost **Agatha Barbara**, președintele **Maltei** între 1982 și 1987. Înaintea unificării Germaniei, șef de stat în fosta RDG a fost **Sabine Bergmann-Pohl**. **Mary Robinson** a fost președintele **Irlandei** între 1990 și 1997. Ea a fost urmată de **Mary McAleese**, președintele **Irlandei** începând cu 1997 până în 2011, prima femeie președinte care a urmat unei alte femei președinte. **Ruth Dreifuss** a fost președintele **Elveției** între 1999 și 2000. Prima femeie președinte a unei țări foste comuniste a fost Vaira Vike-Freiberga, aleasă de parlamentul Lituaniei în 1999 pentru un mandat de 4 ani. În 2000 a fost aleasă pentru prima dată o femeie în calitate de președinte a **Finlandei** – **Tarja Kaarina Halonen**, fiind realeasă și în 2006 pentru al doilea mandat. Până a accede la funcția supremă, doamna Halonen a fost parlamentar, Ministru al Problemelor Sociale, al Cooperării Nordice și al Afacerilor Externe. În 2010 Parlamentul elvețian a ales-o pe ministrul Economiei, Doris Leuthard, în funcția de șef al statului pentru anul 2010, fiind pentru prima dată când toate cele trei brațe ale guvernului federal elvețian au fost conduse de femei. O altă femeie de succes în politică este **Dalia Grybauskaitė**, prima femeie care ocupă postul de președinte al Lituaniei din 12 iulie 2009 și până în prezent, În anul 2013 i s-a decernat Premiul Carol cel Mare pentru merite în unificarea europeană. Cea mai puternică femeie din lume potrivit revistei Forbes Magazine (2009) este Angela Merkel care din 2005 până în prezent deține funcția de cancelar federal al Germaniei. În 2008 i s-a decernat Premiul Carol cel Mare pentru contribuția sa de importanță istorică la unificarea europeană, iar în 2010 i-a fost acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj pentru rolul de importanță mondială jucat în înnoirea cooperărilor internaționale.

În Moldova, de asemenea, a existat o tentativă de alegere a unei femei în calitate de președinte. După alegerile din 5 aprilie 2009, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova care a preluat guvernarea, a propus-o pe fostul premier, Zinaida Greceanii, la funcția de președinte al Republicii Moldova. Pentru liderul comuniștilor, Vladimir Voronin, Zinaida Greceanii era candidatul ideal: „onestă, corectă, destoinică și un bun economist” [18, p.1]. Pentru opoziție însă, candidatura nu era cea mai potrivită, ceea ce s-a evidențiază în cadrul primei încercări a comuniștilor de a alege președintele, care a suferit eșec. Zinaida Greceanii a obținut 60 de voturi (fiind necesare 61 de voturi pentru a fi aleasă) din partea deputaților PCRM, iar Stanislav Groppa, contracandidatul său, – 0 voturi, partidele de opoziție – PL, PLDM și AMN – neparticipând la procedura de votare a președintelui.

Astfel, slaba reprezentare femeilor pe listele de candidați și apoi în rândul aleșilor se datorează în mare parte factorului politic. Astfel spus, comparativ cu alți factori (predilecția electoratului de a vota bărbați, factorul de autolimitare a

femeilor), bariera cea mai mare în participarea echitabilă a femeilor în viața politică sunt partidele politice. Dacă problema de bază a participării scăzute a femeilor se află în interiorul partidelor politice, și dacă acestea nu au reușit să se reformeze, atunci introducerea cotelor minime de reprezentare constituie cea mai eficientă metodă de reformare a partidelor politice în acest sens. Proiectul de lege cu privire la introducerea cotelor minime de reprezentare este un pas pozitiv, însă pentru ca acesta să fie eficient, este necesar ca sistemul de cote să fie fortificat. Totuși, considerăm că e greșit să credem că doar o parte este de vină, adică doar partidele politice. La fel și femeile prezente acum în politică trebuie să se genereze, să susțină proiecte politice care să se refere concret, la creșterea numărului lor, la accesul femeilor la decizie. Femeile rămân într-adevăr vitale în mobilizarea eforturilor de ajutorare și de realizare a campaniilor, dar rareori dețin funcții de vârf în partid. Reformarea internă a partidelor este un factor esențial pentru succesul realizării *de facto* a egalității de gen în luarea deciziilor la toate nivelurile politice. Cu părere de rău, societatea moldovenească tinde încă să reacționeze și să funcționeze într-o „matrice de tip Caragiale“, atunci când vorbim de rolul public al femeii: ea exercită o influență politică majoră, dar întotdeauna în spatele scenei.

În anul 2014 clasa politică a dat dovadă de lipsă de voință politică, a demonstrat că valorile Europene precum egalitatea de gen și nediscriminarea sunt doar niște slogane deșarte fără să urmeze și acțiuni concrete. Două proiecte de lege vizând cota de gen de reprezentare și introducerea concediului paternal au zăbovit pe agenda Parlamentului timp de mai multe luni. După multe proteste și acțiuni civice din partea societății civile, inclusiv întâlniri cu aproape toți liderii fracțiunilor partidelor din Parlament, clasa politică și-a asumat public votarea și adoptarea celor două pachete de legi. În Iulie, aceste două pachete au fost votate în prima lectură și apoi, au rămas în aer: nu s-au regăsit pe agenda Parlamentului din toamnă și, respectiv, prevederile din aceste documente n-au fost aplicate la Alegerile din 30 Noiembrie. Lipsa de voință politică deranjează și îngrijorează societatea civilă și pune serios la dubiu angajamentele declarate Europene ale clasei politice. Mai mult ca atât, în toamna anului 2014 au avut loc 5 Forumuri naționale ale femeilor: Forumul femeilor Primari, Forumul Femeilor Avocate, Forumul Femeilor cu Dizabilități, Forumul Femeilor din Business și Forumul Femeilor Lidere din Comunitățile Rurale. La toate aceste evenimente, femeile au declarat cu o voce importantă principiului egalității de gen și au cerut de la clasa politică respectarea angajamentelor Europene pe care le-a făcut cea din urmă.

În contextul specific al Republicii Moldova, cât și analiza de implementare a altor state, arată că un sistem de cote va deveni unul eficient dacă: se va introduce o cotă procentuală mai mare de 30%, se vor include specificări cu privire la poziționarea femeilor în cadrul listelor și se vor prevedea sancțiuni aplicabile pentru concurenții electorali care încalcă prevederile impuse de cote. Așadar este ne-

cesar introducerea unor prevederi privind repartizarea politică a funcțiilor înalte în stat (Președinte, Speaker al Parlamentului, Prim-Ministru) într-un mod în care cel puțin la una dintre aceste funcții să fie desemnată o femeie. Plus la aceasta, criteriul reprezentării echitabile a femeilor și bărbaților e necesar să fie aplicat și în cadrul algoritmului de desemnare de către partide a tuturor funcțiilor cu caracter politic, atât în Parlament (Vice-președinții, președinții comisiilor parlamentare, Biroul permanent, șefii delegațiilor), Guvern și alte poziții – cum ar fi Agențiile Subordonate Parlamentului sau Guvernului, cât și la desemnarea ambasadorilor. De asemenea, societatea civilă trebuie să solicite Legislativului să adoptate cât mai urgent în lectură finală proiectul de lege cu privire la introducerea cotei minime de reprezentare. Legea adoptată trebuie să conțină următoarele prevederi minime: (I) cota minimă de 40%, (II) cota să fie aplicată pe fiecare 5 locuri din lista de candidați, (III) CEC și instituțiile electorale la nivel raional și local să nu înregistreze listele de candidați care nu respectă aceste cerințe, (4) prevederile date să fie aplicabile următoarelor alegeri parlamentare. Toate aceste inițiative sunt laudabile, dar fără o schimbare a mentalității în ceea ce privește discriminările de gen și fără exercitarea de fapt a drepturilor înscrise în legi, nu se va ajunge la o *Democrație*, din perspectiva egalității între femei și bărbați. În acest sens este necesară instituționalizarea educației de gen la toate nivelurile prin adoptarea programelor educaționale menite să cultive sentimentul demnității personale și să contribuie la depășirea stereotipurilor privind rolul și locul femeii în societate și să cultive sentimentul de solidaritate a femeilor în viața economică, socială și politică. La modul general, sunt trei paliere pe care femeile ar trebui să lucreze și să fie sprijinite, pentru a îmbunătăți reprezentarea lor pe scena politică: **capacitatea de a intra în politică; oportunitatea de a fi aleasă ca candidată** (de către partidul din care face parte); **șansa de a fi votată**.

Integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană presupune multe rigori și condiții, iar una dintre acestea este asigurarea de șanse egale pentru bărbați și femei și eliminarea discriminării de gen. Pentru a asigura realizarea acestor prevederi, este necesară modificarea *Legii Egalității de Șanse* prin introducerea unor cote de reprezentativitate, sunt necesare modificări ale Codului Penal (cu prevederi de sancțiune penală în cazuri de discriminări pe criteriu de gen și hărțuire sexuală la locul de muncă) și ale Codului Muncii. În concluzie, fără măsuri pozitive progresarea spre valorile egalității, echității și ale drepturilor omului va fi foarte lentă și nesemnificativă. Prin urmare, este important de stabilit nu doar scopul, ci și mijloacele acțiunilor afirmative. În acest context, este extrem de important pentru țara noastră să se alăture celor mai bune practici internaționale din acest domeniu și astfel să creeze oportunități egale de dezvoltare și participare în viața social-politică pentru femeile din Moldova, care sunt și femeile de etnie romă, găgăuză, ucraineană și bulgară, femeile cu dezabilități și femeile ce se identifică cu altă religie decât cea majoritară, ortodoxă. Femeile nu trebuie să fie

competitive în relațiile lor cu bărbații, ci complementare, genurile creând împreună un echilibru prin păstrarea specificului lor.

Bibliografie

1. Azarov A., Reuther K. & Cârnaț T., Moșneaga V., Rusnac Gh., Saca V. Drepturile omului: mecanisme de protecție (internaționale și din Republica Moldova). - Chișinău, UNESCO, 2005.
2. Bodrug-Lungu V., Mardarovici E. Egalitatea genurilor în viața publică din Republica Moldova. // Barometru de gen 2006. Republica Moldova: rezultate și studii în baza sondajului de opinie. Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”. – Chișinău, 2006.
3. Codul Electoral al Republicii Moldova. Nr.1381-XIII din 21.11.1997. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Nr.81/667 din 08.12.1997. – Chișinău, 2008.
4. Cotele de reprezentare: cazul Moldovei: cauze, mituri și opțiuni de implementare, http://progen.md/files/9798_cotele_de_reprezentare_ro.pdf (accesat la 02.02.2015)
5. Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în Republica Moldova. Nr.5 din 09.02.2006. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.47-50/200 din 24.03.2006. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=315674> (accesat la 02.02.2015)
6. Legea privind partidele și alte organizații socio-politice. Nr.718–XII din 17.09.1991. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.026 din 13.02.2004. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313279&lang=1> (accesat la 02.02.2015)
7. Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor. Alegeri Parlamentare, Republica Moldova – 6 martie 2005. Comunicat privind constatările și concluziile preliminare. – Chișinău, 2005.
8. Platforma electorală a Blocului „Moldova Democrată”, <http://www.alegeri2005.md/opponents/bemd/program/> (accesat la 11.03.2015)
9. Problemele de gen în contextul Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova. Fondul Națiunilor Unite pentru Femei. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. – Chișinău, 2007.
10. Programul Partidului Popular Creștin Democrat, <http://ppcd.md/page.php?modul=HTMLPages&pid=9> (accesat la 01.04.2015)

11. Saca S., Rbec P. Integrarea genurilor în societate în contextul transformărilor democratice. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVII. - Chișinău, USM, 2001.
12. Saca V., Gorea I. Sistemul instituțional și legislativ de realizarea a egalității genurilor în Republica Moldova. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). nr.3 (XXX). - Chișinău, USM, 2005.
13. Statutul Partidului Democrat din Moldova. // Partidul Democrat din Moldova. Alături de oameni, împreună cu ei. – Chișinău, 2008.
14. Statutul Partidului Social Democrat din Moldova. – Chișinău, 2007, http://www.psd.md/?lang=ro&menu_id=13&PHPSESSID=aa809897ba9723a7fcfe03605964a58 (accesat la 19.03.2015)
15. Studii Gender. – Chișinău, nr.1, 2001.
16. Terzi-Barbaroșie D. Participarea femeilor în viața publică și politică din Republica Moldova. Raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei, 2013.
17. The Global Gender Gap Report 2014, http://www3.weforum.org/docs/GGGR14/GGGR_CompleteReport_2014.pdf (accesat la 25.03.2015)
18. “Timpul”. Anul VIII-82(1056). Joi 21, 2009. – Chișinău, 2009.
19. Who Answers to Women? Progress of the Word’s Women 2008/2009. Gender & Accountability. – New York, 2009.
20. <http://www.e-democracy.md/elections/parliamentary/> (accesat la 25.03.2015)

Prezentat la redacție
la 2 octombrie 2015